

kupne, četverogodišnje nastave etike te zbir filozofskih, to jest etičkih pojmova.

Ako je problem dotad postojećega udžbenika neodređen sadržaj, onda je problem novoga udžbenika višak, odnosno previše određen i predvidljiv sadržaj. Naime, prvo i posljednje, šesto poglavlje, zapravo su skraćeni programi za četvrti odnosno treći razred. S druge strane, nasuprot neodređenosti dotad postojećega udžbenika u obliku neopipljiva sadržaja, u novome udžbeniku stoji svojevrsna zbijenost i zgusnutost postignuta obiljem pojmova što za učenike, posebno prvih razreda, može biti samo zbunjujuće.

Konačno, ostvaren je učinak, prvenstveno za nastavnike, kojim je ovaj udžbenik sam po sebi nedovoljan za izvedbu nastave etike u prvim razredima pa oni ponovno moraju posegnuti za »starim« udžbenikom i raznim drugim sadržajima kako bi osmislili svoj sat. Nuditi i predavati učenicima prvih razreda gradivo koje sadrži obilje pojmova, nekoliko pitanja za promišljanje i tekstove koji su većinom intelektualno odveć zahtjevni i apstraktni zapravo pokazuje svojevrsno praktično neiskustvo samih autora.

Zavidan položaj etike s početka udžbenika polako prelazi u sasvim nezavidan položaj. Raznovrsnost i zapetljano etičke problematike te zbunjenost u odnosu na određenje smisla ljudskoga života svojevrsna je duhovna situacija vremena. Iako je hvalevrijedna i dobra namjera, uloženi rad i način obrade sadržaja te činjenica da će udžbenik biti od pomoći u izvedbi nastave etike, *Etika 1.* ne otpetljava čvorove u potpunosti. Ona je samo otpustila pritisak koji se nalazio nad izvedbom nastave etike, to jest u prenošenju znanja, sadržaja i mudrosti. Međutim, taj pritisak, premda donekle opušten, i dalje postoji, ponajviše nad radom srednjoškolskih profesora etike.

Nikola Bolšec

Marijan Steiner–Ivan Šestak (ur.), *Jubilej Družbe Isusove: 200. godina od ponovne uspostave (1814.–2014.)*, Hrvatska pokrajina Družbe Isusove, Zagreb, 2014, 133 str.

»To je sudbina, graknuo je Jean le Rond d'Alambert, 'svake ljudske moći i veličine. To što su oni počeli propadati i što su ugasnuli upravo u trenutku kad su došli do izvjesnog stupnja veličine i sjaja posve je prirodno. To se dogodilo Perzijancima, Asircima, pa čak i drevnom Rimu', objasnio je d'Alambert, 'a sada se dogodilo isusovcima'.« Navod je to iz knjige Jonathana Wrighta *Isusovci: misije, mitovi i povijesti* (Zagreb, 2006.), str. 192. Dok je d'Alambert, prosvjetiteljski mislilac i znanstvenik koji je otvoreno iskazivao netrpeljivost prema isusovcima, a osobito prema Ruderu Boškoviću, zlurado likovao zbog ukinuća Družbe Isusove, pater se Bošković zdvojno i gotovo izgubljeno zapitao: »Kada se sutra probudim, što ću na sebe obući?« To je pitanje metafora koja slikovito izražava temeljnu potresenost svih dimenzija Boškovićeve egzistencije: zebnja ga je obuzela kao čovjeka, svećenika, filozofa i znanstvenika. Primivši od Družbe Isusove sav odgoj i svu naobrazbu, čime je uzmogao steći čast i ugled, a *sve na veću slavu Božju* — pater je Bošković tada govorio, posve intimiziran sa svojim Isusovačkim redom, da se po ukinuću Družbe osjeća kao bez majke.

Povijesni je usud htio da Isusovački red bude ukinut uslijed mnogih i višestruko složenih unutarcrkvenih i unutar društvenih prilika koje su nastupile u politički veoma nemirnoj, štoviše i prevratničkoj drugoj polovici 18. stoljeća. Papa Klement XIV. konačnu je odluku o ukinuću Družbe Isusove donio pod pritiskom nekih europskih monarha, ponajprije onih koji su se našli ugroženima zbog isusovačkoga političkog

pothvata na području tzv. »paragvajskih redukcija«. Naime, isusovci su u Paragvaju zasnovali teokraciju na načelima poštivanja ljudskoga dostojanstva i promicanja socijalne pravde, pri čemu su indijanski starosjedioci evangelizirani i opismenjeni, osigurana im je odgovarajuća zdravstvena skrb i dostojanstvene nastambe, te je pravičnom raspodjelom dobara među njima onemogućena svaka ekonomska i socijalna neravnopravnost. Premda »paragvajske redukcije« nisu bile jedinim razlogom ukinuća Družbe Isusove, zasigurno u njima valja vidjeti jedan od glavnih razloga.

No isusovci, čija nenadvladiva vitalnost pridolazi po ignacijevskoj duhovnosti koja smisao i svrhu nalazi u evangeoskome služenju Bogu i čovjeku (što nije bila vlastitost starih, povijesnim slijedovima dokinutih carstava, perzijskih, asirskih, rimskih i inih), tražili su načine da nastave djelovati i u tim promijenjenim prilikama, a te su prilike ili neprilike bile različite. ovisno o pojedinoj državi: od stroge zabrane djelovanja preko prešutnoga toleriranja do slobode i poticanja. Takvo je stanje potrajalo sve dok papa Pio VII., veliki pobornik i promicatelj znanosti i umjetnosti, nije ponovno uspostavio Družbu Isusovu. Vrijedi kazati da se to dogodilo 7. kolovoza 1814., nedugo pošto se Papa vratio iz zatočeništva u Francuskoj, gdje se bio našao jer nije htio udovoljiti Napoleonovu zahtjevu da se odrekne Crkvene Države.

Povodom 200. obljetnice toga značajnog događaja Hrvatska je pokrajina Družbe Isusove objelodanila knjigu *Jubilej Družbe Isusove: 200 godina od ponovne uspostave (1814.–2014.)*. Vrijedi napomenuti da su tiskanje knjige financijski poduprli bivši studenti Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu. Primjerci te knjige podijeljeni su njima i svima koji su 3. prosinca 2014. pribivali misi zahvalnici i svečanoj jubilejskoj

akademiji na zagrebačkome Jordanovcu, u crkvi Bezgrješnoga Srca Marijina te na Fakultetu. Dotičnu su knjigu uređili profesori s Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove: Marijan Steiner i Ivan Šestak. Oni u predgovoru kažu:

»Godina 2014. jubilarna je obljetnica ponovne uspostave Isusovačkoga reda. Naime, 1814. papa Pio VII. izdao je bulu *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* kojom obnavlja Družbu Isusovu po čitavome svijetu. Nakon što je 1773. ukinuta, ona je ipak preživjela u pravoslavnoj Rusiji i protestantskoj Pruskoj, jer tamošnji vladari (Katarina II. i Friedrich II.) nisu htjeli proglasiti dokument o ukinuću. / Sadašnji vrhovni poglavar (general) Družbe Isusove, p. Adolfo Nicolás, odredio je da se ovom prigodom isusovci u cijelom svijetu pozabave svojom poviješću te da to bude poticaj za nove pothvate u širenju kraljevstva Božjega na zemlji, učvršćivanju kršćanske vjere te izgradnji pravednijeg i boljeg svijeta na temelju Kristova Evandelja. U najavi jubileja on podsjeća isusovce da u svojim redovničkim nastojanjima neprestano misle, između ostaloga, na kreativnu vjernost, univerzalnost poslanja (misije) i vjeru u Providnost u teškim prilikama i okolnostima. Poziva ih na obnovu u pravom ignacijevskom duhu. Hrvatska pokrajina Družbe Isusove također se uključila u obilježavanje dotične obljetnice. Tomu pridonosi i izdavanje ove knjige koja sadrži priloge isusovaca iz raznih dijelova svijeta. Članke iz isusovačkoga godišnjaka za 2014. godinu, koji je tiskan u Rimu na nekoliko svjetskih jezika, preveo je o. Ivan Macan s njemačkoga i engleskog, kao i dva značajna dokumenta za povijest Družbe Isusove s latinskoga (u Dodatku). Tu se nalaze i dva priloga iz isusovačke povijesti u našoj Domovini (Split, Zagreb). Želja nam je da ova publikacija pridonese boljem poznavanju

Družbe Isusove u hrvatskomu narodu, njezine bogate, ali i teške povijesti.«

Knjiga konzistentno objedinjuje sljedeće članke: Sabina Pavone, »Družba Isusova u burnom vremenu od 1740. do ukinuća 1773.«; Martin M. Morales S.J., »Ukinuće: povijesni izazov«; Pedro Miguel Lamet S.J., »Križni put španjolskih isusovaca«; Arturo Reynoso S.J., »Prognerani isusovci u Papinskoj Državi«; Paul Oberholzer S.J., »Prvi koraci prema ponovnoj uspostavi«; Marc Lindeijer S.J., »Kako su isusovci preživjeli u Bjelorusiji«; Marek Ingot, S.J. »Djelovanje isusovaca u Ruskom Carstvu«; Michael W. Macher S.J., »Isusovačka duhovnost u vrijeme ukinuća Reda«; Robert Daniluk S.J., »Između kontinuiteta i diskontinuiteta«; Martin M. Morales, »Južna Amerika: Povratak na 'isusovačke ruševine'«; Délio Mendonça S.J., »Indija i Azija: Povratak nakon ukinuća Reda«; Nicolas Standaert S.J., »Kineska misija bez isusovaca«; Festo Mkenda S.J., »Družba Isusova u Africi«; Miguel Coll S.J., »Počeci nove Družbe«; José A. Ferrer Benimeli S.J., »Josip Pignatelli, voda i posrednik«; Jorge Enrique Salcedo Martínez S.J., »Tko je bio Ivan Filip Roothaan?«; Jacques Monet S.J., »Kanada — povratak isusovaca«; Valentin Miklobušec S.J., »Ponovni dolazak isusovaca u Split«; Antun Bošnjaković S.J., »Povratak isusovaca u Zagreb 1902. god.«; te se na kraju, u dodatku, nalazi: Lorenzo Ricci, »Protestatio«; Papa Pio VII., »Bula o ponovnoj uspostavi Družbe Isusove 7. kolovoza 1814. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*«.

Zanimljivo je da su pravoslavni vladari u Bjelorusiji i Rusiji zadržali isusovce; cijeneći njihovu korisnu djelatnost u odgoju i izobrazbi. U članku »Djelovanje isusovaca u Ruskom Carstvu« ističe se to da je središnja ustanova dotičnog apostolata bio kolegij u Polocku. O tome nadalje piše:

»Godine 1812. kolegij u Polocku bio je carskim ukazom Aleksandra I. uzdignut na rang akademije. Svečano otvorenje te visoke škole, uz podjelu teološkog doktorata petorici novih kandidata, zbilo se 7. prosinca 1813. Akademija u Polocku imala je tri fakulteta: teološki, filozofski i fakultet egzaktnih znanosti. Imala je pravo podjeljivati naslov doktora teologije, crkvenog i građanskog prava. [...] Studijski program očito je odgovarao volji vlade i pogodio je egzaktnim znanostima, a onda i fakultetima filozofije i egzaktnih znanosti; prije zatvaranja godine 1820. sve su škole u Polocku brojile zajedno 700 studenata i 39 profesora. U svojoj kratkoj povijesti akademija je promovirala preko 100 doktora. Drugi značajni obrazovni centar bio je kolegij u Sankt Peterburgu. Pozvani od cara Pavla I., isusovci su u prosincu 1800. došli na obale Neve i preuzeli dušobrižništvo u župnoj crkvi sv. Katarine. Propovijedali su i poučavali katekizam na četiri jezika za četiri skupine vjernika (Poljake, Francuze, Nijemce i Talijane), od kojih se sastojala katolička zajednica ruskoga glavnog grada. Iz godine u godinu isusovci su u prostoru Sankt Peterburga postajali sve poznatijima i njihov je utjecaj dospijevao i do pravoslavnih Rusa, čak i onih iz najviših krugova društva.«

Naposljetku bih pohvalio namisao i mar koji su urodili dotičnom knjigom. Ona je zaista bogato, vjerodostojno i vrijedno svjedočanstvo o 200. obljetnici ponovne uspostave Družbe Isusove. Dakle, nepridržane pohvale svima koji su na bilo koji način sudjelovali u tome komemorativnom i u isti mah prema budućnosti otvorenome izdavačkom pothvatu.

Marito Mihovil Letica